JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

UPIMAJI WA KITAIFA WA DARASA LA NNE

05 **SAYANSI NA TEKNOLOJIA**

Time: 2:30 Hours. **MAJIBU** **Mwaka: 2023**

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A na B zenye jumla ya maswali matano (5)
2. Jibu maswali yote katika kila sehemu.
3. Sehemu A ina alama thelathini (30) na sehemu B ina alama ishirini (20).

maktaba.tetea.org
TETEA

Find this and other free resources at: https://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA

SEHEMU A (ALAMA 26)

1. Chagua herufi ya jibu sahihi kutoka katika machaguo manne (A - D) na andika katika kisanduku.

   i) Ipi ni orodha ya wanyama hatari kwa binadamu?

   A. Nyuki na nyoka

   B. Kipepeo na mjusi

   C. Mende na panzi

   D. Kipepeo na nyuki

Jibu sahihi ni A. Nyuki na nyoka. Nyuki anaweza kudhuru binadamu kwa kuuma na kusababisha maumivu au mzio, huku nyoka akiwa mnyama hatari kwa sababu ya sumu yake inayoweza kusababisha madhara makubwa au kifo.

ii) Ukitazama kwenye kioo utaona taswira yako. Tukio gani husababisha kutokea kwa taswira hiyo?

A. Kupinda kwa mwanga

B. Kusharabiwa kwa mwanga

C. Kutengenezwa kwa mwanga

D. Kuakisiwa kwa mwanga

Jibu sahihi ni D. Kuakisiwa kwa mwanga. Taswira huonekana kwa sababu mwanga unaoakisiwa kutoka usoni hurudi machoni baada ya kugonga kioo.

iii) Sikudhani alikuwa akichemsha maji kwenye jagi la umeme. Baada ya dakika 30 maji yote yalichemka na kukauka. Ni badiliko gani la maada lilitokea?

A. Kimiminika kuwa gesi

B. Gesi kuwa yabisi

C. Yabisi kuwa kimiminika

D. Gesi kuwa kimiminika

Jibu sahihi ni A. Kimiminika kuwa gesi. Maji yalipopata joto la juu yaligeuka kuwa mvuke wa maji, hali ambayo ni gesi.

iv) Ili mmea uweze kukua unahitaji maji, mwanga wa jua, na joto la wastani. Je, kitu gani kingine kinahitajika?

A. Kivuli

B. Upepo

C. Udongo

D. Hewa

Jibu sahihi ni C. Udongo. Udongo husaidia kushikilia mmea na kutoa virutubisho muhimu kwa ukuaji wake.

v) Nishati ya mwanga hutokana na vyanzo vya asili na visivyo vya asili. Bainisha chanzo kimoja cha asili.

A. Mshumaa

B. Umeme

C. Jua

D. Taa

Jibu sahihi ni C. Jua. Jua ni chanzo cha asili cha mwanga na hutoa mwanga bila kutengenezwa na binadamu.

2. Jibu vipengele (i) - (v) kwa kuoanisha kazi za mfumo wa mmeng’enyo wa chakula wa binadamu katika Orodha A na sehemu husika katika Orodha B. Andika herufi ya jibu sahihi kwenye mabano uliyopewa:

Orodha A

(i) Kutoa asidi inayosaidia kuuwa vijidudu kwenye chakula na kusaidia mmeng’enyo wa chakula ( )

(ii) Kuhifadhi chakula kwa muda ( )

(iii) Kufyonza maji na madini ( )

(iv) Kupitisha chakula kilicholainishwa hadi tumboni ( )

(v) Kuhifadhi mabaki ya chakula ( )

Orodha B

A. Tumbo

B. Mdomo

C. Umio

D. Utumbo mpana

E. Puru

F. Ini

G. Kuta za tumbo

(i) Jibu sahihi ni A. Tumbo. Tumbo hutoa asidi inayoua vijidudu na kusaidia kumeng'enya chakula.

(ii) Jibu sahihi ni A. Tumbo. Tumbo huhifadhi chakula kwa muda kabla ya kuendelea kumeng'enywa.

(iii) Jibu sahihi ni D. Utumbo mpana. Utumbo mpana hufyonza maji na madini kutoka kwenye mabaki ya chakula.

(iv) Jibu sahihi ni C. Umio. Umio hupitisha chakula kilicholainishwa kutoka mdomoni hadi tumboni.

(v) Jibu sahihi ni E. Puru. Puru huhifadhi mabaki ya chakula kabla ya kutolewa nje ya mwili.

3. Jibu vipengele (a)-(e) kwa kuchagua ugonjwa sahihi kutoka kwenye kisanduku na kuliandika katika nafasi iliyoachwa wazi.

   Saratani, Kichocho, UKIMWI, Tetekuwanga, Malaria, Kipindupindu, Pumu

a) Ni ugonjwa gani unaambukizwa kwa njia ya hewa au kugusana na mgonjwa?

Jibu ni Tetekuwanga. Ugonjwa huu huenea kwa njia ya hewa au kwa kugusana moja kwa moja na mgonjwa.

b) Ni ugonjwa gani unaenezwa na nzi?

Jibu ni Kipindupindu. Nzi husambaza vijidudu vya kipindupindu kwa kuchafua chakula na maji.

c) Ni ugonjwa gani unasababishwa na plasmodiamu?

Jibu ni Malaria. Plasmodiamu ni kimelea kinachosababisha ugonjwa wa malaria.

d) Ni ugonjwa gani unaenezwa kupitia minyoo kutoka kwa konokono?

Jibu ni Kichocho. Ugonjwa huu husababishwa na minyoo inayopatikana kwenye maji yenye konokono.

e) Ni ugonjwa gani husababishwa na ukuaji usiokua wa kawaida wa seli za mwili?

Jibu ni Saratani. Saratani hutokana na seli za mwili kukua na kuongezeka bila mpangilio.

Find this and other free resources at: https://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA

SEHEMU B (ALAMA 24)

4. Soma kifungu cha habari na kujibu maswali yanayohusiana na kifungu hicho na ujibu maswali katika kipengele (a)-(e):

a) Jaribio lililofanywa na wanafunzi wa shule ya msingi Lokome lilikuwa na lengo gani?

Lengo la jaribio lilikuwa kuchunguza umuhimu wa maji katika uotaji wa mbegu.

b) Taja vitu viwili vilivyotumika kufanya jaribio?

Vitu vilivyotumika ni mbegu za mahindi na udongo.

c) Kwa nini mbegu katika kopo “X” hazikuota?

Mbegu katika kopo “X” hazikuota kwa sababu hazikumwagiliwa maji ambayo ni muhimu kwa uotaji.

d) Kitendo cha wanafunzi kutaka kujua sababu za mbegu kutoota ni sawa na hatua ipi ya jaribio la kisayansi?

Hatua hiyo ni kubainisha tatizo katika jaribio la kisayansi.

e) Umejifunza nini katika jaribio lililopo katika kifungu cha habari ulichosoma?

Nimejifunza kuwa maji ni muhimu sana kwa uotaji na ukuaji wa mbegu.

5. Chunguza picha zifuatazo kisha jibu kipengele (a) – (e).

a) Bainisha shughuli zinazoonekana katika kila picha A na B.

A. kubeba takataka

B. kufagia

b) Taja jina la kifaa kinachotumika katika picha A na B.

A. Toroli

B. Ufagio

c) Ikiwa kifaa kinachotumika katika picha A hakitakuwepo, je unaweza kutumia sehemu gani ya mwili kufanya kazi hiyo?
Sehemu ya mwili inayoweza kutumika ni mkono, ingawa si salama na haipendekezwi.

d) Vifaa gani vingine vinaweza kutumika kufanya kazi ilivyooneshwa katika picha A? Taja vifaa viwili:

i) chepe

ii) doo

e) Vifaa vilivyo katika picha A na B vina umuhimu gani wa kisayansi?
Vifaa hivyo husaidia binadamu kufanya kazi kwa urahisi, haraka, na kwa usalama zaidi kwa kutumia kanuni za sayansi kama nguvu na mwendo.

Find this and other free resources at: https://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA